

Utrechtse dierenartspraktijk legt verbanden tussen antibioticumgebruik en management bloot

Geen relatie melkgift en antibioticumgebruik

Minder antibioticagebruik luidt de wens van de maatschappij. De melkveehouderij ontspringt daarbij de dans niet. De Universitaire Landbouwhuisdieren Praktijk bracht van haar melkveehouders het antibioticumgebruik in beeld en enquêteerde honderd bedrijven. Er blijkt nauwelijks verband tussen antibioticumgebruik enerzijds en melkgift, dierwelzijn en celgetal anderzijds.

tekst **Tine van Werven, Tjitske Boschma, Nienke van Dijk en Marloes de Rooij**

Ook de melkveehouderij moet eraan geloven: het gebruik van antibiotica moet omlaag. Om dat te realiseren is het belangrijk om te weten hoeveel antibiotica veehouders momenteel toedienen. Langzamerhand komen daar cijfers over vrij, bijvoorbeeld via het project 'Transparant en efficiënt medicijngebruik' (Veeteelt, oktober 2 2010).

Dagdosering per dierjaar

Ook de Universitaire Landbouwhuisdieren Praktijk (ULP, zie kader) bracht het antibioticumgebruik van haar melkveehouders in kaart. Studenten hebben bovendien honderd melkveebedrijven geënuquêteerd die aan de vierwekelijkse bedrijfsbegeleiding meedoen, met vragen over onder meer huisvesting en management. Samen met de kengetallen en informatie van CRV is dat gecombineerd tot een score voor dierwelzijn, duurzaamheid en diergezondheid. Het onderzoek is financieel ondersteund door het Productschap Zuivel en het mi-

nisterie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

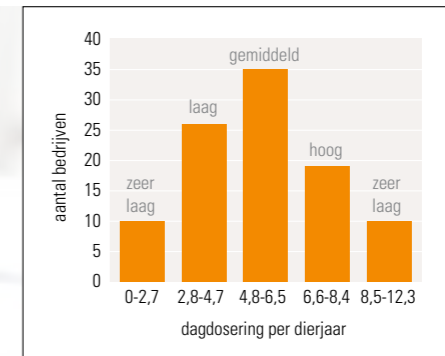
Het antibioticagebruik wordt weergegeven als dagdosering per dierjaar (dd/dj). Deze wordt berekend met behulp van de hoeveelheid van een geneesmiddel (in gram of in ml) die nodig is voor het behandelen van één kilogram dier gedurende één dag. Dat getal vermenigvuldigd met het diergewicht (600 kg) resulteert in één dagdosering. Door de dagdoseringen van de verschillende middelen op te tellen, is de totale blootstelling aan antibiotica in een jaar te bepalen. Dit is de dagdosering per dierjaar. Op een bedrijf met een dagdosering per dierjaar van 5,7 krijgt een gemiddeld aanwezige koe gemiddeld 5,7 dagen per jaar antibiotica.

Landelijk gemiddelde

Het streven is om dit kengetal bij alle veehouders en dierenartsen snel in te laten burgeren. Bij het beschrijven van een bedrijf gaat het dan niet alleen over bsk en tussenkalftijd, maar ook over dagdose-

derwijsfunctie maakt dat de praktijk een belangrijke voorbeeldfunctie heeft. Dat geldt niet alleen voor de studenten, maar ook voor de andere dierenartspraktijken in Nederland.

Transparant en verantwoord antibioticagebruik is een van de speerpunten waar de Universitaire Landbouwhuisdieren Praktijk zich het afgelopen jaar op heeft gericht.

Figuur 1 – Indeling in gebruiksklassen van de honderd begeleide bedrijven

ring per dierjaar. Om te weten hoe je als bedrijf presteert, is het belangrijk dat je het getal in een breder geheel kunt plaatsen. Er wordt hard aan gewerkt om voor de hele melkveesector het landelijk gemiddelde te berekenen.

Een kanttekening bij het kengetal is dat alleen gewerkt is met de hoeveelheid antibiotica zoals die in het managementsysteem van de praktijk staat. Als bedrijven ook elders medicijnen kopen en daardoor een lage berekende dagdosering per dierjaar hebben, komt dit niet overeen met de waarheid.

Los daarvan heeft de dierenarts dan ook geen zicht op het antibioticagebruik. Het sturen op een meer verantwoord gebruik en het evalueren van uitgevoerde therapieën wordt dan lastig.

Tien procent gebruikt weinig

Gemiddeld hadden de honderd begeleide bedrijven een dagdosering per dierjaar van 5,7. Figuur 1 geeft de verschillende gebruiksklassen weer. Het werkt stimulerend voor veehouders om te zien hoe hun antibioticagebruik zich verhoudt tot het gebruik van collega-veehouders. Ongeveer één op de tien veehouders heeft een dagdosering per dierjaar van meer dan 8,5, ofwel valt in de categorie zeer hoog antibioticagebruik. Circa tien procent van de bedrijven gebruikt heel weinig antibiotica, minder dan 2,7 dagdosering per dierjaar.

De hoeveelheid toegediende antibiotica per bedrijf lijkt geen verband te hebben met bedrijfs grootte, bsk of aantal kilogrammen melk per hectare. Een bedrijf

Dr. T. van Werven, dierenarts en onderzoeker van de ULP en tevens werkzaam bij de faculteit Diergeneeskunde

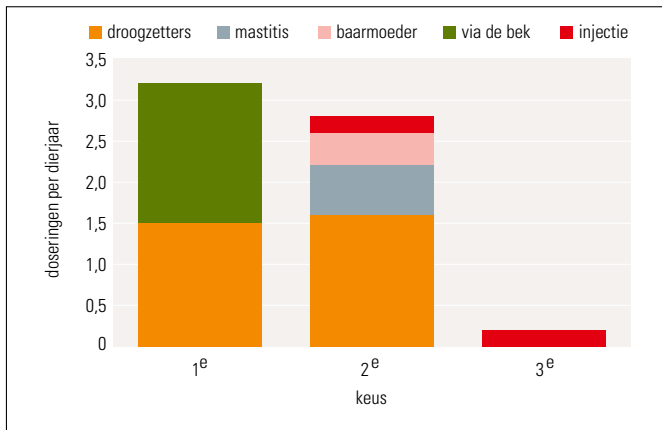
Dr. T. Boschma, student Diergeneeskunde

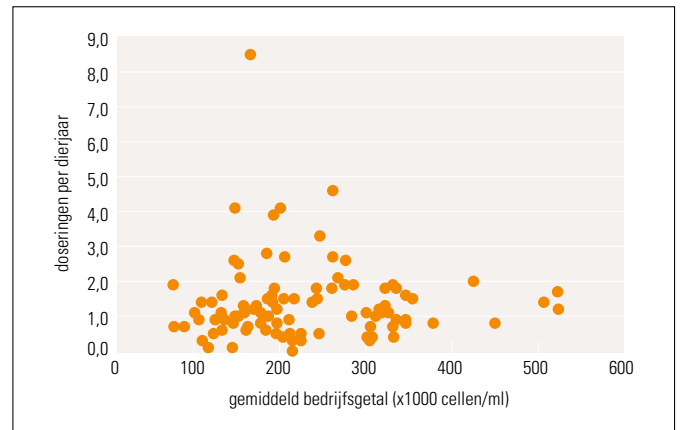
Dr. N. van Dijk, student Diergeneeskunde

Dr. M. de Rooij, student Diergeneeskunde

Figuur 2 – Dagdosering per dierjaar naar de verschillende toepassingen en naar eerste-, tweede- en derdekeusmiddelen

Figuur 3 – Antibioticumgebruik voor mastitis in relatie tot gemiddeld bedrijfsgetal

met een hoge melkproductie gebruikt dus niet per se meer antibiotica.

Er is niet alleen gekeken naar de totale hoeveelheid antibiotica, maar ook naar de manier van toedienen en het soort antibioticum. Iedere veehouder weet nu waarvoor de antibiotica gebruikt zijn en of het een eerste-, tweede- of derdekeusmiddel was (figuur 2).

Derdekeusmiddel vermijden

Het verschil tussen eerste en tweede keus is niet zo belangrijk. Het gaat vooral om het gebruik van derdekeusmiddelen, daar moeten we als sector van af. Derdekeusmiddelen zijn de grote boosdoeners als het gaat om gevaar voor resistentieontwikkeling. De fluoroquinolonen (zoals Baytril en Enroxil) en derde en vierde generatie cefalosporinen (bijvoorbeeld Cobactan, Excenel, Metricure en Pathozone) mogen eigenlijk alleen gebruikt worden als de veroorzakende bacterie ongevoelig is voor het eerste- of tweedekeusmiddel.

Van alle gebruikte antibiotica op de honderd bedrijven van de ULP is zeven procent een derdekeusmiddel. Voor iedere veehouder binnen de praktijk is het gebruik van derdekeusmiddelen inzichtelijk gemaakt. Veehouder en dierenarts gaan samen komend jaar aan de slag om goede alternatieven voor de derdekeusmiddelen te vinden, passend bij de bedrijfsomstandigheden. Er wordt nog te vaak vanuit een vaste gewoonte behandeld, zonder dat er goed naar het bedrijfsbehandelplan wordt gekeken.

De respons van de meeste veehouders in de praktijk is positief. Voor veel van hen is nu duidelijk geworden hoe het antibioticagebruik berekend wordt en welke middelen met grote terughoudendheid moeten worden gebruikt. Veel veehouders geven eerlijk toe nu pas goed door te hebben om welke middelen het gaat en staan open voor alternatieven. Deze positieve houding geeft veel vertrouwen om ko-

mend jaar het gebruik van derdekeusmiddelen aanzienlijk terug te brengen.

Duurzaamheid en dierwelzijn

Met behulp van alle onderdelen uit de duurzaamheidsmonitor van CRV is een duurzaamheidsscore berekend. Voor de dierwelzijnsscore zijn verschillende aspecten van de huisvesting meegenomen, waaronder ventilatie, boxhygiëne, bezettingsgraad en weidegang. Op bedrijven met een goede duurzaamheid varieerde het antibioticumgebruik van zeer laag tot zeer hoog. Dat geldt ook voor dierwelzijn. Op bedrijven met een optimaal koecomfort en een hoog dierwelzijn werd een grote spreiding waargenomen in de dagdosering per dierjaar.

In eerste instantie lijkt dat een vreemde bevinding, omdat we aannemen dat een duurzaam koppel met een optimale huisvesting minder antibioticum nodig heeft. Blijkbaar spelen andere factoren hierin ook een belangrijke rol. Of dit alleen het vakmanschap van de veehouder is of dat de ene veehouder sneller naar antibiotica grijpt, moeten we nog verder uitzoeken.

Meeste antibiotica in uier

De uier is het belangrijkste orgaan waar veehouders antibiotica voor gebruiken. Dat is ook logisch, omdat droogzetten op de meeste bedrijven een koppelbehandeling is. Dat tikt flink door. De tussenkalf-tijd en het percentage insteek op jaarbasis bepalen de hoeveelheid gebruikte droogzetters. Naarmate de tussenkalf-tijd korter is en het insteekpercentage lager, kalven er per jaar meer dieren af en neemt het aantal benodigde droogzetters toe.

Voor de honderd bedrijven in de ULP is per bedrijf het aantal benodigde droogzetters berekend op grond van de tussenkalf-tijd en het insteekpercentage. Er is daarbij uitgegaan van een koppelbehandeling. De dosering per dierjaar voor droogzetten is dan gemiddeld 2,5 (minimum 1,2 en

maximum 3,3). Dat is 44 procent van het totale antibioticumgebruik. Het is de bedoeling komend jaar met het droogzetbeleid aan de slag te gaan. We willen kijken welke koeien zonder antibiotica drooggezet kunnen worden zonder dat dit tot extra mastitis leidt.

Celgetal en antibioticagebruik

Verder is gekeken naar het antibioticumgebruik voor mastitis in relatie tot uiergezondheidskengetallen. De relatie tussen het gemiddelde bedrijfsgetal in 2010 is uitgezet tegen het antibioticumgebruik voor mastitis (figuur 3).

Het bedrijfsgetal (gemiddelde van koeicelgetallen van de mpr) is vaak hoger dan het tankcelgetal, omdat melk van hoogcelgetalkoeien dikwijls uit de tank wordt gehouden. Het is een goede weergave van de uiergezondheidsstatus op het bedrijf. Wat opvalt, is dat bedrijven met een laag antibioticumgebruik (minder dan twee dagdoseringen per dierjaar) een grote variatie in hun bedrijfsgetal vertonen: van 63.000 tot 512.000 cellen per ml.

Ook hier geldt: er is niet per se veel antibiotica nodig om een laag bedrijfsgetal te realiseren. Voor veehouders is het een stimulans om te zien hoe ze hun eigen resultaten nog kunnen verbeteren. |

Conclusies

- Dagdosering per dierjaar moet voor iedere veehouder net zo bekend worden als de bsk en tussenkalf-tijd.
- Inzicht in antibioticumgebruik in vergelijking tot andere veehouders leidt tot bewustwording en stimuleert tot meer verantwoord gebruik.
- Voor het behalen van goede bedrijfsresultaten zijn antibiotica niet per se nodig.